



<https://kujhs.uokirkuk.edu.iq/>

SOCIAL LIFE OF SULTAN MUZAFFEREDDİN GOKBORU

Asst.lect. Iman Azad SADEQ

Selahattin University
College of Languages
Department of Turkish Language
iman.sadeq@su.edu.krd

تاريخ القبول : 2024-10-31

تاريخ التعديل 2024-10-24

تاريخ الارسال 2024-10-1

Abstract

In this study, information is given about Sultan Muzaffereddin Gökbörü, who was a member of the Atabegs who lived in the 11th and 12th centuries. In addition, his life, historical personality and lifestyle are taken as basis. Sultan Muzaffereddin Gökbörü, who was of Turkish origin, left his mark in his time and became a symbol of justice among the people and we can say that these were the most beautiful periods of the age. The Erbil Atabegs or Beytekens under the Seljuk state worked for a whole century by serving their nation for the welfare and peace of the people. At the same time, the places where the Atabegs ruled are indicated. Based on this, the life of Sultan Muzaffereddin Gökbörü, who was one of the Erbil Atabegs, his historical personality, his marriage to Rabia Hatun, his social life, his justice, his charity, his intelligence, his level of education and the love of the people towards him are explained. We clearly see that Sultan Muzaffereddin Gökbörü, as a leader of his time, has left a deep mark on the hearts of our people both in terms of religion and the justice he has provided for the people, by performing Mawlid every year on the occasion of the birthday of our prophet. Sultan Muzaffereddin Gökbörü has an important position for both the Turkmen and Turkish people.

Keywords: Sultan Muzaffer, Atabeks, Beytekens, social life, Analysis.

Doi: 10.32894/1992-1179.2024. 19.02.02.21

الحياة الاجتماعية للسلطان مظفر الدين غوكبورو

م.م. ايمان ازاد صادق*

جامعة صلاح الدين

كلية اللغات

قسم اللغة التركية

iman.sadeq@su.edu.krd

مخلص

تقدم في هذه الدراسة معلومات عامة عن السلطان مظفر الدين كوكبورو الذي كان ينتمي إلى الأتابك وعاش في القرنين الحادي عشر والثاني عشر. بالإضافة إلى ذلك، يتم أخذ حياته وشخصيته التاريخية وأسلوب حياته كأساس. السلطان مظفر الدين غوكبورو، أحد النبلاء الأتراك، ترك بصمته في عصره وأصبح رمزاً للعدل بين الناس، ويمكننا القول إن تلك كانت أجمل فترات العصر أتابك أربيل أو بيتكين، الذين كانوا تحت الدولة السلجوقية، عملوا من أجل رفاهية الشعب وسلامه لمدة قرن كامل، في خدمة الأمة. وفي الوقت نفسه تم الإشارة إلى الأماكن التي حكم فيها الأتابك، وحياة السلطان مظفر الدين كوكبورو أحد أتابك أربيل، وشخصيته التاريخية، وزواجه من ربيعة خاتون، وحياته الاجتماعية والعدالة والعمل الخيري والذكاء والذكاء. ومستوى التعليم، وشرح محبة الناس له. ونحن نرى بوضوح أن السلطان مظفر الدين كوكبورو، كفائد في ذلك الوقت، قد ترك بصمة عميقة في نفوس شعبنا، سواء دينياً أو من حيث العدالة التي قدمها للشعب، من خلال إقامة المولد النبوي كل عام بمناسبة عيد ميلاد نبينا. يتمتع السلطان مظفر الدين غوكبورو بمكانة مهمة لكل من الشعبين التركماني والتركي.

الكلمات المفتاحية: السلطان مظفر، الأتابك، البغتكين، الحياة الاجتماعية، تحليل.

*جامعة صلاح الدين ، كلية اللغات ، قسم اللغة التركية.

SULTAN MUZAFFEREDDİN GÖKBÖRÜ'NÜN SOSYAL HAYATI

Öğr.Üye. İman Azad Sadık

Özet

Bu çalışmamızda genel olarak 11. ile 12. Yüzyılları yaşamış olan Atabklere mensup Sultan Muzaffereydin Gökbörü hakkında bilgi verilmektedir. Ayrıca onun hayatı, tarihi kişiliği, yaşam tarzı esas alınmıştır. Türk soylu olan Sultan Muzaffereydin Gökbörü kendi döneminde damga vurmuş, hüküm ettiği dönemin halkı arasında adaleti yaygınlaştıran bir hükümdarın simgesi haline gelmiştir. Bu sebepten dolayı onun dönemi yaşadığı çağın en belirgin dönemi olduğunu söyleyebiliriz. Beytekinliler olarak da bilinen Erbil Atabekleri Selçuklu devletinin hükümeti altında bulunmuştur. Onlar halkın huzuru ve refahı için bir aşıra yakın kendi milletine hizmet edip çalışmışlardır. Bizim çalışmamızda Atabeklerin hüküm sürdüğü bölgelere de özellikle işaret edilip devamında Erbil Atabeklerinden olan Sultan Muzaffereydin Gökbörü'nin hayatını, tarihi kişiliğini, Rabia Hatunla evlenmesini, adaletini, sosyal yaşamını, hayırseverliğini, zekasını, eğitim seviyesini ve bölge halkının ona karşı olan sevgisine de değinilmiştir. Sultan Muzaffereydin Gökbörünün zamanın bir lideri olarak halk için hem dini açıdan hem de sağlamış olduğu adalet açısından şu ana kadar insanlarımızın kalbinde derin bir iz bıraktığını, peygamber efendimizin doğum günü münasebetiyle her yıl Mevrit yaparak açık bir şekilde görmekteyiz. Sultan Muzaffereydin Gökbörü Hem Türkmen hem Türk halkı için önemli bir mevkiye sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Sultan Muzaffer, Atabekler, Beytekinler, Sosyal Hayat, Tahlil.

GİRİŞ

1146 yılında Musul Atabeyi olan Zenginin ölümü ile birlikte, Zeyn'üd-din Ali Küçük, Erbil, Sincar, Harran ve Hakkâri gibi bölgelere sahip bulunurken, ömrünün sonuna doğru valilik vazifesinden ötürü, 1167 yılında ülkesini Musul atabeyi olan Mevdud'a bırakmış ve Erbil'den çekilmiştir. Bu esnada, Oğlu Muzaffereydin Gökbörü, ilk olarak Musul Atabeyi olan II. Seyfeddin Gazi'nin hizmetine başladı. Sonrasında ise 1183 yılında Selâhaddin Eyyûbî ile birlikte iş birliği yapıp yardımına karşılık olarak Urfa'yı ondan aldı. 1185 yılında ise onun kız kardeşi ile evlendi.

Beyliğinin 44 sene sürmesiyle beraber Gökbörü, zamanına göre memleketini en iyi şekilde hem kültür hem dini açıdan imâr etti. (<https://www.kulturportali.gov.tr/portal/erbil-atabekligi--beg-teginliler---1146-1232->)

Sultan Muzaffereydin Gökbörü siyasi ve idari nedenlerden dolayı bir ara hapsedilerek yerini Zeyneddin Yusuf'a bırakmıştır (Bezer, 2000: 57). Erbil atabeyi Muzaffereydin Gökbörü'nün, belirgin olan siyasi kimliğinin yanı sıra diğer önemli özelliği ülke çapında sosyal çalışmalar ve konulara son derece önem vermesidir. Tarihi kitaplarda onun hayatı ile ilgili en belirgin konulardan biri sadakaya ve muhtaç olan halka yardım etmek amacıyla hayır işleri yapmak olduğunu görmekteyiz. Onun Erbil Şehrine hükmettiği dönemlerde birçok hastane, cami, medrese ve çarşılar yapıldığı bilinmektedir. Söz konusu sosyal ve hayır kurumlarının masraflarını karşılamak amacıyla da farklı vakıflar kurmuştur. Bu vakıflardan elde edilen gelirleri ise özellikle yaptırmış olduğu hayır ve sosyal kuruluşlarına tahsis ettirmiştir. Seksen yaşına kadar yani yaklaşık yarım asır boyunca Erbil'e hükmettiğini bildiğimiz Muzaffereydin Gökbörü, emirliğinde olan halkına son derece önemli hizmetlerde bulunmuştur. Saltanatı sırasında önde gelen bir hükümdar olarak hükmettiği halkı memnun etmek için zaman ve çaba sarf etmiş aydın bir reformcu hükümdarın örneklerinden biri sayılmaktadır. Sultan Muzaffereydin Gökbörü'nün 1232 (H.

630) yılının, Ramazan ayının 18. çarşamba gününde ölümü ile kendisinden sonra evladının (varisi) olmaması üzerine vasiyeti gereğince toprakları Abbasi Halifeliğine intikal etmiştir. (Tuleymat, 1963: 212).

Sultan Muzaffereydin Gökbörü babasının özel eğitimi, gözetiminde ve kendisinin bakımı altında gelişmiş büyüştür. Babası, evladının yetiştirilmesini ve eğitimini için Mücahidüddin Kaymaz'ın tecrübelerinden yararlandı. Mücahidüddin, Zeyneddin Ali'ye ait olduğu için bir eğitimci olarak görevini yapıyordu. Mücahidüddin; Muzaffereddin'in zihninde Arap kavimlerinin kültürdeki oluşumu ve savaşta Türklerin oluşumunu birleştirdiği söylenebilmektedir. Bu sebeple de Muzaffereydin Gökbörü'nün de bilim seviyesini geliştirmeyi başardı. Kültürü ona, Arapça akıcılığında ve Arapların dilinde okunan anlamasıyla ortaya çıkan saf bir Arap kültürü olduğuna tanıklık eder (Tuleymat, 1963: 210).

Yöntem

Yöntem olarak umumiyetle kaynak taramasına başvurduk. Şunu belirtmek gerekir ki Sultan Muzaffereydin Gökbörü hakkında pek az kaynak bulunmaktadır. Makale ve tez çalışmaları oldukça azdır. Bundan dolayı elimizdeki kitaplarla, tezlerle, makalelerle bu çalışmamızı zenginleştirmeye çalıştık.

Atabekler'in Aslı ve Yönetimi

Atabek kelimesi farklı iki sözcüğün birleşiminden oluşan Türkçe asıllı bir kelimedir. “**Ata**” kelimesi baba anlamına gelmekte olup “**beg**” – “**bey**” kelimesi ise emîr, aile büyüğü, efendi anlamlarına gelmektedir. Bu sebeple de Atabek ibaresi farklı dönemlerde “Emirlerin babası” anlamında kullanıldığı söylenebilmektedir. Çalışmamızın baz aldığı dönemlerde çoğunlukla Şehzadeleri eğitimi ve terbiyesinden sorumlu olan şahıslara “büyük baba”

anlamına gelen Atabeg lakabı verilmiştir. Atabek olarak seçilebilen şahısların kökleri genelde Selçuklular'ın Orta Asya veya Kıpçak beldelerinden getirttikleri Türkler'e dayanmıştır. Selçuklu Şehzadelerin eğitiminden sorumlu olup onları yetiştirenlere duyulan son derece büyük saygı ve hürmet sebebiyle söz konusu lakap onlara resmi olarak verilmiştir. Osmanlı İmparatorluğunda, şehzadeleri eğiten kişilere "Lala" lakabı verilmiştir. Selçuklu yöneticileri tarafından ise söz konusu şahıslara araziler ve şehirler hediye edilmiştir ve de bu şekilde buralara yerel yönetimler kurmuş oldular. Bu yerel yönetimlerin başında olanlara da Atabekler denilmiştir (Gülay, 2000: 53).

Atabekler'in hüküm sürdükleri bölgeler:

- 1 Musul bölgesinin Atabekleri
- 2 Halep bölgesinin Atabekleri
- 3 Erbil bölgesinin Atabekleri
- 4 Sincar bölgesinin Atabekleri
- 5 Dimeşk (ğam) bölgesinin Atabekleri
- 6 Cezire bölgesinin Atabekleri
- 7 Diyarbekir bölgesinin Atabekleri
- 8 Azerbaycan bölgesinin Atabekleri
- 9 Loristan bölgesinin Atabekleri
- 10 Kirman bölgesinin Atabekleri
- 11 Faris bölgesinin Atabekleri (Piyadeoğlu, 1999: 27).

Sultan Muzaffereydin Gökbörü

Sultan Muzaffer Gökbörü Arapça ve dini ilimleri Musul sarayında öğrenmiştir. Salahattin Eyyübi ise Musul Zengi evinde Selçuklu terbiyesi almış olup Mısır'da komutan olarak tain edilmiştir (Germiyanlı, 2014: 53).

Farklı tarihi kaynaklarda Ali Küçük'ün, Akbörü, Gökbörü, Zeynettın Yusuf Yınaltekin ve Alaaddin olmak üzere dört oğlu sahibi olduğuna değinilmiştir. En

büyük oğlu olan Gökbörüdür'ün yaşamı hakkında pek fazla bilgiye erişilmemektedir. Akbörü'nün ise iki çocuğu olmuştur. Çocukları arasında şair olan Emir İsa Bin Akbörü en ünlü olan sayılmaktadır. Diğerisi ise Emir Ebulhasan Bin Kutbaddin Musa Bin Akbörü'dür (Taşağıl, 2017: 7). Onun da döneminde Erbil cömertliği birçok şiirinin konusunu teşkil etmiştir.

Gökbörü Adının Anlamı

Gökbörü “**Mavi Kurt**” anlamına gelen Türkçe bir addır. Gök kelimesi ise yücelik, büyüklük ve hatta kutsallığı ifade eden bir kavram sayılabilmektedir. (Özmen, 2007; 11). Eski Türklerdeki “**Gök Tanrı**” kavramı bunu çağrıştırmaktadır. Muzaffereydin'e söz konusu adın verilmesi aslında Türklerin tarihi olarak çocuklarına vahşi hayvanlar veya kuşların adlarını takmaları geleneğinden kaynaklanmakta olduğu denilebilmektedir. (Germiyanlı, 2014: 53).

Gökbörü'nün eğitimi ve hayatı, babası Ali Küçük'ün vefat ettiği zamana kadar hep onun himayesi altında devam edilmiştir. Ele adığımız dönemde babasının Erbil'in sahibi olması sebebiyle Gökbörü'nün çocuk döneminin büyük bir kısmı Erbil'de geçmiş olup, kendisi maddi ve manevi olarak Erbil'in atmosferini solmuş, kültür havzası ve medeniyetinden son derece etkilenmiştir. Neticede Erbil onun yaşamında önemli ve derin etkiler bıraktığı kesindir. 14 yaşındayken babasını kaybetmiştir. 1167 yılından 1174 tarihine kadar ise kendisi artık Erbil sahibi olarak yaşamaya devam etti. (Germiyanlı, 2014: 53).

Sultan Muzaffereydin Gökbörü'nün siyaseti hayatı her zaman birçok noktada zaferlerle dolu olduğu söylenebilmektedir. Onun hükmettiği dönemler Erbil tarihinin parladığı ve zirve yaşadığı sayfalarını oluşturmaktadır. Erbil onun döneminde, siyasi ve sosyal güçlerin yanı sıra maddi ve manevi imkanlar konusunda devrin zirvesine çıkmıştır. Erbil söz konusu dönemlerde bölgenin başkenti olmuş Orta Doğu'ya birçok konuda damgasını vurmuştur. Bu dönemlerde birçok emirliklerin katıldığı mücadelelere sahne olan Orta Doğu'da

Erbil ciddi bir denge unsuru ve belirleyici bir güç haline gelmiştir. (Eroğlu, 2021: 164).

Sultan Muzaffereydin Gökbörü'ünün Aile Çevresi ve Doğumu

İsminin tam şekli “Ebu Said Gökbörü bin Ebu Hasan Ali bin Beytekin bin Muhammed”dir. Erbil'in sahibi “büyük melik” anlamına gelen “Melikül Muazzam” Muzaffereydin olarak da lakap sahibi olmuştur. Sultan Muzaffereydin Gökbörü H.579, Miladi 13 Nisan 1154 tarihinde Musul Kalesi'nde dünyaya gelmiştir. Kendisi de özellikle babasının gözetimi altında yetişip büyümüştür. Babası ona kölesi olan Mücahidettin Kaymaz'ı atabek ve özel terbiyeci olarak atanmıştır. Mücahidettin Kaymaz ise ona hem bilim öğretmeye gayret göstermiş hem de terbiyesi konusunda çaba harcamıştır. Ayrıca ona binicilik ve savaş etme becerileri konusunda da eğitim verdiği bilinmektedir. Bu yüzden de Gökbörü'ün Türk usullerine göre eğitildi belgindir (Germiyanlı, 2014: 62).

Gökbörü'ün dini kültürü ve derin bilgisi, şahsi ve siyasi devlet idare etme anlayışına çok etkili olmuştur. Kendisi önemli bir siyasi adam olmasına rağmen çok sade bir yaşam tarzını benimsemiştir. Bu yüzden de onun hayat hikayelerinde başka sultanlara ait olan şatafatlı ve gösterişli örneklerle rastlanmak mümkün değildir. Onun şahsi hayatı birçok yönden döneminin normal insanlarına benzetilebilmektedir.

Zahidane ve basit bir hayatı tercih eden bir insan olarak israf ve gösterişten uzak durmayı tercih ederek fakir ve muhtaç halka yönelik yardımı etmeyi kendi nefesine bakmaya tercih etmiştir. Her zaman yardıma ihtiyacı olan halkına öncelik vermiştir. Kaynaklara göre güzel giyinmek, pahalı ve lezzetli yemekleri yemek ve gösterişli mekanlarda bulunmayı kendine haram etmiştir. Halk arasında sıradan bir insan gibi yaşamayı tercih edip aç olanları doyurup ve başkalarının da güzel nimetlere sahip olmaları için elinden geleni yapmıştır. (Taşağıl, 2017: 7).

Şehirde birçok yerde ihtiyaç sahiplerine her gün kilolarca ekmeğin dağıtılması için özel yerleri kurdurmuştur. Fakir insanlar ise her sabah erkenden gelip bu iyilikten nasibini alırlardı. Hatta koca Sultan'ın kendisi fakir insanları evinde ağırlayıp onlara her mevsimin ihtiyacına göre yazlık veya kışlık elbiseler giydirdiği ve aynı zamanda yanında az veya çok ne varsa altın veya dinar para da hediye ettiği bilinmektedir. (Germiyanlı, 2014: 62).

Sultan Muzaffereddin Gökbörü her hafta Pazartesi ve perşembe günlerinde ikindi namazının akabinde hastaneler veya düşkün insanlar için kurduğu mekanlara gidip onları bizzat kendisi ziyaret ederek onlarla şahsen sohbet ettikten sonra ihtiyaçlarını konusunda sorar, onlarla şakalaşıp gönüllerini hoş etmeye çalışmıştır (Eroğlu, 2021: 164).

Muzaffereddin Gökbörü özellikle dul kadınlar ve yetim süt çocukları için yaptırmış olduğu mekanları da olduğu ve bu mekanları da sık sık ziyaret ettiğini söylememiz gerek. Ziyaretler esnasında bu yerlerde yaşayan kişilerin durumlarını yakından kendisi takip eder, onlara özel olarak tahsis edilmiş ödemelerden daha çok kendisi de bizzat kendi eliyle nafaka dağıtmaya çılırdı. (Germiyanlı, 2014: 62).

Sultan Muzaffereydin Gökbörü son derece Hz. Muhammed'e (sav) aşık ve hayran bir insandı. Bu yüzden de her sene değerli peygamberimizin doğum gününe özel olarak Mevlit törenleri düzenletirdi. Çok ihtişamlı ve renkli yapılan bu törenlerle peygamber efendimizin hayatı bir sefer daha insanların zihinlerinde canlandırılmış olup bilgileri tazelenirken imanları da aynı zamanda artardı. Kendisi de her zaman özellikle bu törenlere katıldığında şairler, vaizler ve bu ortamlarda söylenen ilahileri dinlediğinde duygulanıp ağlardı. (Gülay, 2000: 63).

Böyle güzel bir ahlakı değerlere sahip olan Sultan Muzaffer şüphesiz yaşadığı dönemin halkını da etkilemiş ve halk her adım ve hareketinde onu salih amel ve takvasını örnek almıştır. Bugünkü Erbil halkının yaşam tarzında bile onun tesirleri görüldüğünü söylememiz yanlış olmaz. (Germiyanlı, 2014: 63).

Erbil, Selçuklular ve onların devamı sayılan Atabeyler'in dönemlerinde, büyük bir bilim ve kültür merkezi haline geldi. Özellikle Beytekinliler hanedanının (1144-1233), kurmuş olduğu Erbil Atabeyliği, şehrin tarihinde özel bir yere sahip olmuştur. 1190 yılından 1233 yılına kadar yaklaşık kırk üç yıl hüküm eden ve bu hanedanın son temsilcisi sayılan Muzaffereydin Gökbörü'nin zamanında Erbil, gözde bir kent olarak tarihindeki altın çağını yaşadı (Saatçi, 2019: 89).

Sultan Muzaffereydin Gökbörü, senede iki kere Suriye sahillerine gönderdiği adamları vasıtaıyla Haçlı mücadelesinde esir düşen Müslümanların olduğu gibi kendi topraklarından oralara gitmiş olan gayrimüslimlerin de fidye karşılığı serbest kalmasını sağlardı. Bunun dışında her sene kendi bölgesinden Hacca gidecekler için seferler düzenler ve bu yolculuk sırasında güvenlik sağlamak amacıyla muhafızlar görevlendirir. Ayrıca Hac sırasında ihtiyaç sahibi olanların ihtiyaçlarını giderirdi. (Dalyan, Bayır, 2019: 1691).

Sultan Muzaffer'in Ahlakı ve Karakteri

Sultan Muzaffereydin Gökbörü muhafazakâr bir aile ortamı ve çevrede yetişmiştir. Selçuklu bir kültür ve aile çerçevesinde terbiye görmüştür. Daha bir çocukken özel bir atabek hoca tarafından dini ilimleri ve zamanın özel konulardaki ilimlerini öğrenerek dünya ile tanışma fırsatı buldu. Siyasi idare becerileri de aynı zamanda geliştirildi. Bu yüzden de almış olduğu eğitim vasıtası ve terbiye sebebiyle henüz küçük yaşta dünyayı iyi kavrayıp ileri fikirli ve dönemine göre aydın bir hükümdar olarak yetiştirildi. Bu yüzden de Gökbörü, Selçuklu ailesi arasında hem ahlaki açısından hem de insani kişilik olarak özel bir yere sahiptir (Germiyanlı, 2014: 137).

Babasının kişiliği ve ahlakı değerleri oğluna aynen geçmiştir. Birçok araştırmalar ve çalışmada onun kişiliğinden bahsedilirken adaletli olması, verdiği sözü tutan bir insan olması, emanete iyi sahip çıkması gibi özelliklerden bahsedilmiştir. Gökbörü fakirleri gözetip hayırseverdi. Mallarını sadaka olarak

dağıtırdı ve devlet hazinesinden kendisine mal toplamazdı. (Germiyanlı, 2014: 137).

Sultan Muzaffer'in Evlenmesi

Kaynaklara göre, Gökbörü'nün hayatı boyunca sadece bir kadın ile evlenmiştir. Onun tek eşi Rabia Hatun isimli Salahattin Eyyübi'nin kız kardeşi'dir. Sultan Muzaffer, Cezire bölgesinde Salahattin Eyyübi'ye olan sonsuz desteği ve Filistin'de özellikle Haçlılar'a karşı verdiği ciddi mücadelelerde gösterdiği büyük kahramanlıkları ve yiğitlikler ile meşhur Salahattin Eyyübi'yi kendine hayran etmiştir.

Salahattin Eyyübi'nin Kız kardeşi Rabia Hatun'un ilk kocası Sadettin Mesut 1186 tarihinde vefat etmiştir. Sonrasında ise Salahattin Eyyübi, haçlılarla girişilen Hittin Muharebesi sonunda çok büyük yiğitlikler gösteren Gökbörü'ye kız kardeşini vermiştir. Rabia Hatun ise evlilik hayatı boyunca Gökbörü'ye çok bağlı bir eş olmuştur. Gökbörü'yü her konuda destekleyip onu tehlikeler ve engellerden korumaya çalışmıştır. (Gülay, 2000: 135)

Sultan Muzaffereddin'in Vefatı ve Beytekinler Devletinin Sonu

Gökbörü yirmi dokuz Haziran (H.¹ Ramazan ayının 14. cuma günü) 1233 yılında Beled ilinde vefat etti. Vefatı ardından onun cenazesi çok sevdiği Erbil'e nakledildi. Ancak İbni Halikan onun aslında Erbil'de evinde vefat ettiğini yazılarında kaydetmektedir. Vefat esnasında yanında onun kendisine çok yakın. Olan kölesi Şehabettin Karatay da olduğu ve sonrasında cenazenin Erbil kalesine nakledilip kalede defnedildiği de bilgiler arasında yer almaktadır. (Özmen, 2007: 14).

Ancak Sultan Muzaffer vefat etmeden önce Mekke'nin Arafat Dağın'da kendine has bir türbe de yapmıştır ve vasiyetinde de cenazesinin Mekke'de bulunan söz konusu türbeye götürülüp orada defnedilmesini talep etmiştir. Bu yüzden de

¹ Hicri.

cenazesi bir süre Erbil’de bekletildikten sonra 1234 yılında Hac mevsimi sırasında yola çıkarılmıştır. Ancak Kufe’ye geldiklerinde yol güvenilir olmadığından dolayı Necef’te Hz. Ali Efendimiz’in türbesinin hemen yanında gömülmesine karar verilmiştir. (Germiyanlı, 2014: 134).

Erbil’de Kale dibinde insanların Sultan Muzaffer diye ziyaret ettikleri ve kutsal gördükleri türbe Gökbörü’ye ait değildir, söz konusu türbenin babası Zeynettın Ali Küçük’e ait olması muhtemeldir (Taşağıl, 2017: 9).

Rabia Hatun

Gökbörü’nün eşı Rabia Hanım, salıha, takva ehli bir kadındı. Dönemin yazılarına göre Rabia Hanım ahlakı olarak dönemin kadınları için örnek bir kadındı. Kendisi tüm kalbi ve hayatındaki her şeyi Allah’a yönelmiş, Gökbörü ölünceye kadar yanından ayrılmadı. Ancak Sultan vefat ettikten sonra Rabia Hanım Şam’a taşınmaya karar verir. Orada Gökbörü’nün ölümünden yaklaşık on üç yıl sonra 1246 yılında seksen yaşında vefat etmiştir. (Gülay, 2000: 137).

Şam Kaysın Dağı eteklerinde Hanbeli mezhebi fakihleri için kendisinin yaptırdığı medreseye defnedildi. Sultan Muzaffer’in Şam’da yaptırdığı cami’nin haziresine defnedildiğini de söyleyenler vardır (Germiyanlı, 2014: 137).

Çocukları; Gökbörü’nün Rabia Hatun’dan sadece iki kızı olup hiçbir Erkek çocuğı olmadığından dolayı kendi vasiyetinden hareketle vefatı ardından Erbil, Bağdat’taki Abbasi Halifesine bırakılmıştır.

Sonuç

Sultan Muzaffereydin Gökbörü, almış olduğı eğitimden yola çıkarak kendi dönemine damga vurmuştur ve halk arasında yumuşaklığıyla, adaletiyle nam salmıştır. Sağlamış olduğı adalet sayesinde Haçlı seferinde esir alınanları fidye karşılık onları serbest bırakırdı. Ayrıca Erbil, kendi döneminde en parlak ve en muhteşem dönemi yaşamıştır. Hiçbir ırk, mezhep ayırmı yapmadan halkına en iyi şekilde hem maddi hem manevi açıdan destek vermiştir. Gökbörü’nün

genişleme siyaseti sayesinde Erbil diğer emirliklerinde Müslümanlar için bir denge sahnesi olmuştur.

Temelini kurmuş olduğu Mevlit töreni ölümünden sonra yüzyıllardır hala aynı duygular ile devam ediyor ve bugüne dek Erbil Şehrinde Mevlit-i Şerif adıyla halk tarafından her sene anılmaktadır. Söz konusu ahlaki değerleri ve halka karşı olan yardımları, onu sevgisi, eğitim seviyesinin üstünlüğü, evinin kapısını her zaman fakirler ve garibanlara açması ve benzeri adımları onu halk ve milletin arasında herkesin kolayca yetişemeyeceği değerli makama götürmüştür. Sultan Muzaffereydin Gökbörü Selçuklu aile hanedanının kültüründe yetişerek Atabeyliğine kadar yükselmiş kendi dönemine ve bölgenin tarihine vazgeçilmez ve unutulmaz bir damga vurmuştur.

Kaynakça

Dalyan, Murat Gökhan – Bayır, Özge Özgür (2019), 12. Yüzyılda Türk-İslam Toplumunda Sosyal Refah ve Sosyal Hizmetlerin Tarihsel Kökleri: Hayırseverlik Uygulamaları Bakımından Erbil Hakimi Muzaffereddin Gökbörü Örneği, İzmir, Tarih Okulu Dergisi, Sayı: XLIII.

Eroğlu, Ömer (2021), Atabekler Dönemine Ait Erbil Muzafferiye Minaresi, Ankara, Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi, Sayı: IV.

Germiyanlı, Muharrem (2014), Erbil Selçuklu Medeniyeti, İskenderun, Color Ofset Matbaacılık.

Hamdi Latif Khayrullah& Mohammed Ali Shareef; “Türkçede Edatlar Karşılaştırma Deneme”, Kirkuk University Journal- Humanity Studies, Cilt 4, Sayı 1, Kerkük, 2009.

Mohammed Ali Shareef; “Kerküklü (Nevres, Bedrî ve Örfî) Divan Şairlerinin Gazellerinde Aruz İşlemlerinin Kullanımı”, *Kirkuk University Journal- Humanity Studies*, Cilt 7, Sayı 1, Kerkük, 2023.

Öğün Bezer, Gülay (2000), Begteginliler, İstanbul, Türk Gençlik Vakfı Yayını.

Özmen, Mustafa (2007), Türkiye Selçuklu Devletinde Atabeglik, İstanbul, Marmara Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi).

Piyadeoğlu, Cihan (1999), Büyük Selçuklular Döneminde Atabegler, İstanbul, İstanbul Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi).

Rawyar Abbas Jaafar al-Jabbari; “Orhan Veli Kanık’ın Montör Sabri Adlı Şiiri Üzerine Bir Çözümleme”, *Kirkuk University Journal- Humanity Studies*, Sayı 1, Cilt 19, Kerkük, 2024.

Saatçi, Suphi (2009), Irak Türkmen Boyları Oymakları ve Yerleşme Yerleri, İstanbul, Kerkük Vakfı Yayınları.

Taşagıl, Ahmet (2017) Gökbörü’nün İzinde Kadim Türklerin’in Topraklarında, İstanbul, Kronik Yayınevi.

مجلة جامعة كركوك للدراسات الإنسانية المجلد (19) العدد الثاني - الجزء الثاني - كانون الأول 2024

Tuleyman, Abdülkadir Ahmet (1963), Muzafteredin Gökbörü Erbil Emiri, Mısır, Genel Mısır Müessesesi Yayın ve Basım Yeri.

(<https://www.kulturportali.gov.tr/portal/erbil-atabekligi--beg-teginliler---1146-1232->).